

PERE IBARRA I RUIZ (1858-1934). EL COMPROMÍS CÍVIC DE LA HISTORIOGRAFIA LOCAL¹

Hèctor CÀMARA I SEMPÈRE

Joaquim SERRANO I JAÉN

Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó

Pere Ibarra, com qualsevol home o dona del seu temps, fou un dels afortunats xiquets que aconseguiren sobreviure a les recurrents epidèmies de còlera que esguitaren els anys cinquanta del segle XIX. Els pares feren el possible per evitar que la malaltia entrara al domicili familiar al dolent estiu de 1859. Afortunadament, Pere hi sobrevisqué i omplí una vida de 76 anys. Temps a venir, als 22 anys, quan començava estudis a l'Acadèmia de Belles Arts de Barcelona, Pere Ibarra no hauria pensat mai que moriria sent el primer gran historiador modern local. Possiblement imaginava, qui ho sap, que arribaria a ser un pintor de renom. En la seua família, el seu germà Aurelià també tenia formació artística i aprofitava la seua destresa en el dibuix per als estudis arqueològics que portava endavant. Amb aquesta idea i amb la intenció d'ampliar els seus coneixements artístics, el 1883 Pere es traslladà a París per amarar-se de totes les avantguardes que en aquell moment bullien a la ciutat del Sena. Allí va malviure com va poder. No era l'únic jove que arribava a una ciutat saturada d'art.

Acabada la seua formació artística, Aurelià li va demanar que l'ajudara a fer una història d'Elx el més rigorosa possible, que ja havia començat amb l'estudi de l'antiguitat a través del seu llibre *Illici. Su situación y antigüedades* (1879). Però necessitava alguna persona capacitada per a llegir i entendre l'abundant documentació històrica que omplia l'Arxiu Municipal des de l'edat mitjana. Pere, que ja estava acostumat a col·laborar amb el seu germà, accedí finalment el 1889 a fer estudis d'Arxiver, Bibliotecari i Antiquari en l'Escola de Diplomàtica de Madrid.

L'any següent, de forma inesperada, Aurelià moria als cinquanta-sis anys. Això li va suposar un colp duríssim. A poc a poc, Aurelià, vint-i-quatre anys major, s'havia convertit en un model a seguir. La fortuna, el destí, la coincidència va canviar per sempre la seua vida. Va acabar els estudis a Madrid i, sense pensar-s'ho, va tornar a Elx, desestimant altres

¹ Aquest text va ser llegit el 12 d'abril de 2008 en l'acte d'homenatge que l'Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó organitzà davant la tomba de Pere Ibarra per retre-li homenatge en el cent cinquanta aniversari del seu naixement. Es pot consultar una síntesi de la vida i l'obra de Pere Ibarra en Joan CASTAÑO, «Pere Ibarra i la defensa del patrimoni cultural», LA REL·LA, 12 (1998), p. 47-64.

faenes i altres indrets, només amb la idea de poder acabar tot sol l'obra que el seu malaguanyat germà no va poder acabar.

A partir d'aquest moment, inicià tota una tasca centrada, d'una banda, en l'estudi sistemàtic del passat d'Elx a través de les restes arqueològiques i documentals. Un propòsit no sempre fàcil. Recordem que a començament de segle un alcalde de la població va vendre gran part de l'arxiu com a paper vell per fer obres menors a l'ajuntament. Pere va haver de gastar temps i diners buscant i comprant els documents que la ignorància, que sempre ha planat sobre aquest poble a l'hora de valorar el que tenim, havia malvenut. D'altra banda, Pere va defensar, a partir de les dades que anava recopilant, els elements propis dels il·licitans: els horts de palmeres, els edificis històrics, la *Festa*, l'aigua, les tradicions, etc. Va publicar en la premsa local una considerable quantitat d'articles en què posava de manifest la informació que havia localitzat sobre diversos temes d'interès ciutadà que se suscitaven a la població per donar una visió el més exacta i documentada possible. Va ser un intent constant perquè els seus conciutadans conegueren la ciutat i es formaren en la història pròpia.

1. Homenatge a Pere Ibarra al Cementeri Vell d'Elx, 12 d'abril de 2008.
D'esquerra a dreta: Hèctor Càmar, Joan Castaño, Carlos Àvila,
Alfred Garcia i Joaquim Serrano. Foto: Rubén Sempere

De llibres, en va escriure molts; entre els més destacats, una *Historia de Elche* (1895) com a manual per a les escoles; *Estudio acerca de la institución de riego de Elche...* (1913), un estudi sobre el sistema de regadiu il·licità; *De Barrenas a Romero* (1926), una monografia sobre les aigües potables, premi de la Reial Acadèmia de Ciències Morals i

Pere Ibarra i Ruiz (1858-1934). El compromís cívic de la historiografia local

Polítics; *Elche, materiales para su historia* (1926), en què dona a conèixer la seua col·lecció i dona notícies d'altres materials sobre Elx coneguts per ell, base per a la realització d'aquella gran història d'Elx, que lamentablement mai va poder enllestir; *El Tránsito y la Asunción de la Virgen* (1933), on reproduïx la consuetud de la Festa de 1625, ara mateix desapareguda; i d'altres monografies: sobre els convents, sobre els horts de palmeres, etc. A més d'escriure, va fer recopilacions documentals que actualment són reculls importantíssims per a la historiografia, com la premsa històrica que es conserva en la Biblioteca Municipal o el *Tesorillo histórico*, col·lecció amb els fulls volants que es repartien per a informar d'actes festius, pel·lícules, obres de teatre, etc.

Però no sols la seua activitat estava dirigida cap als il·licitans, la seua relació amb intel·lectuals de l'època era molt important; així, va ser membre d'importants organismes estatals i internacionals: l'Associació Històrico-Arqueològica de Barcelona, l'Institut Arqueològic Imperial de Berlín, la Reial Acadèmia de la Història o *The Hispanic Society of America*, entre d'altres.

2. Homenatge a Pere Ibarra al Cementeri Vell d'Elx, 12 d'abril de 2008.

Membres de l'IECBV al costat de la tomba de Pere Ibarra.

Foto: Rubén Sempere

En definitiva, Pere Ibarra, com el seu germà, va voler contribuir a fer de la història un mitjà de consciència cívica necessari per a ajudar a transformar el present, fent front a mistificacions, capaç de donar a la societat una visió de si mateixa ajustada a les seues realitats canviants. Per això, com diu Joan Castaño, fou un home clau en la construcció de l'Elx contemporani i, per aquest motiu, l'Institut d'Estudis Comarcals del Baix Vinalopó ha cregut necessari recuperar la memòria d'aquest il·licità

en la commemoració del cent cinquanta aniversari del seu naixement i homenatjar-lo com es mereix. Elx no ha sabut reconèixer la tasca ingent de Pere Ibarra i esperem que a partir d'ara la seua vida i la seua obra siguen de nou valorades i estimades.

Que l'estima pel nostre poble que va motivar els Ibarra al treball i al rigor siga el nostre model.